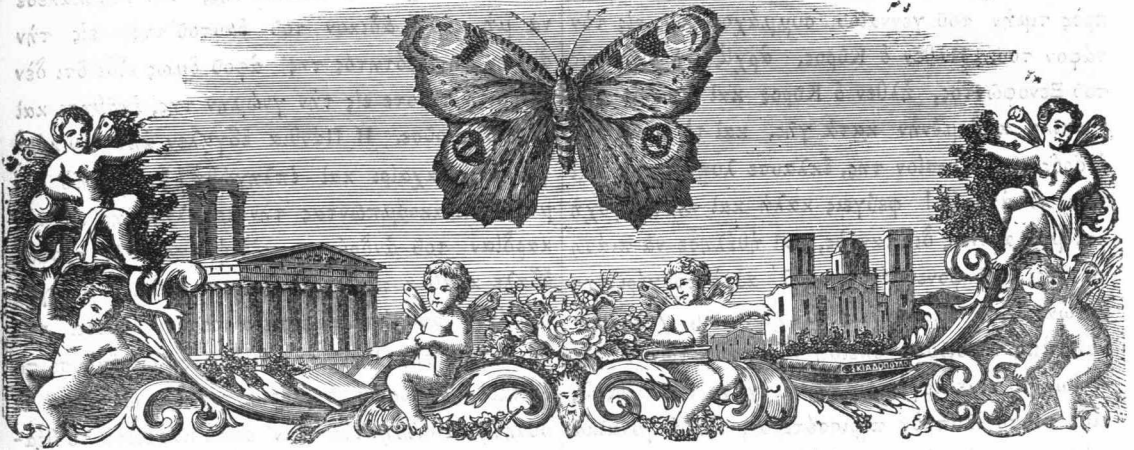

ΧΡΥΣΑΛΛΙΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ, ΠΟΙΚΙΛΑ.

ΤΟΜΟΣ Δ'.

30 ΜΑΪΟΥ, 1866.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 82.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ.

Τὴν προπαρελθοῦσαν κυριακὴν 8, Μαΐου, ἐξεφώνησεν ἐν τῷ Ἀθηναίῳ ὁ φιλόμουσος καὶ παιδευμένος κύριος Γεώργιος Τερτσέτης τὸν κατωτέρω λόγον του, δι' εὐχαρίστως δημοσιεύομεν χάριν τῶν ἀναγρωστῶν τῆς Χρυσάλλιδος.

Μοῦ ἔτυχε, Κύριοι καὶ Κυρίαίς, εἰς τὴν ἀνάγνωσιν συγγραφῆς γνωστοῦ, τοῦ Οὐμπόλ, νὰ εὗρω αὐτὴν τὴν φράσιν τοῦ ποιητοῦ τῆς Πορτογαλίας Κάμοενς· ὁ ἐξοχος ποιητὴς ἀναφέρει τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ὀνομάζει μητέρα εὐγλώττων καρδιῶν· αὐτὴ ἡ φράσις μοῦ ἔλαμψεν ὡς ἕνας φανὸς, ὁ ὁποῖος ἐπερίχυσε ἀπὸ φῶς εἰς τὸν ὀφθαλμόν μου ὅλην τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα· εἶδα τὸ μυστήριον τῆς εὐμορφίας τῶν λόγων καὶ τῆς εὐμορφίας τῶν πράξεων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, δηλαδή τὸ κάλλος, τὴν εὐαισθησίαν τῆς καρδίας των. La Grèce mère des coeurs éloquants, βλέπω τὴν καρδίαν τοῦ Ὁμήρου, τὴν Ἰλιάδα ὅλην, ἐνόησα τὴν φλόγα τῆς φιλίας τοῦ Ἀχιλλέως διὰ τὸν Πάτροκλον, τὸν ἔρωτα τῆς πατρίδος εἰς τὸν Ἑκτορα· εἶδα τὴν καρδίαν τοῦ Πριάμου νὰ ρέῃ

ὡς ἓνα δάκρυον εἰς τοὺς πόδας τοῦ Ἀχιλλέως διὰ τὴν ἐξαγορὰν τοῦ τέκνου του. Εἶναι περίφημον τὸ γαλλικὸν γνωμικὸν

Les grandes pensées viennent de coeur

ἂς προσθέσωμεν καὶ les grandes actions, ἐπειδὴ ὁ στοχασμὸς εἶναι τὸ σχέδιον τοῦ ἔργου. Ἀλλὰ, Κύριοι καὶ Κυρίαίς, εἰς τὸν κατήφορον 'ποῦ ἐπὶ ἴσαμεν καὶ βουλόμενος νὰ σᾶς δώσω παραδείγματα τῆς εὐαισθησίας τῆς ψυχῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἂς ἀφῆσωμεν τὰ γνωστὰ γνωστά, (ποῖος μεταξὺ ἡμῶν δὲν γνωρίζει τὰ κάλλη τῆς Ἰλιάδος;) καὶ νὰ σᾶς δώσω δοκίμια τῆς εὐγλώττου καρδίας τῶν Ἑλλήνων μὲ παραδείγματα ἄλλων Ἑλλήνων συγγραφέων, καὶ διαλέγω παράδειγμα ἀπὸ τὴν Κυρουπαιδεῖαν τοῦ Ξενοφῶντος· ἀκροσθῆτε·

Ὁ Ξενοφῶν διηγεῖται ὅτι ὁ Κύρος αἰχμαλώτισε μίαν ἡγεμονίδα τῆς ἀνατολῆς Πάνθιαν, καὶ τὴν εἶχε παραδώσει εἰς τὴν φύλαξιν ἐνὸς τῶν ἀγαπημένων του σωματοφυλάκων, ὁ νέος αὐτὸς ἔρωτεύθη τὴν αἰχμάλωτην νέαν· αὐτὴ εἰδοποίησε τὸν Κύρον παραπονουμένη, ὁ Κύρος εἶπε λόγια θυμοῦ εἰς τὸν φίλον του καὶ τὸν ἐξώρισεν. Ἡ Πάνθια κυριευμένη ἀπὸ εὐγνωμοσύνην ἐκατάφερε τὸν σὺζυγόν της νὰ γείνη σύμμαχος τοῦ Κύρου· καὶ εἰς ἓνα πόλεμον μὲ τοὺς Αἰγυπτίους ἐφονεύθη εἰς

τὴν μάχην· ἡ μάχη εἶχε δοθῇ εἰς τοὺς κάμπους τῆς Λυδίας· τὸ σῶμα τοῦ ἀνδρείου πολεμιστοῦ ἐστάλη εἰς τὴν Πάνθιαν· ἡ θανή του ἐγένετο εἰς ταῖς παραποταμιαῖς τοῦ Πακτωλοῦ· ὁ Κύρος ἔστειλε δῶρα κατὰ τὰ ἔθιμα τοῦ καιροῦ νὰ καοῦν πρὸς τιμὴν τοῦ γενναίου συμμάχου του εἰς τὸν τάφον του. Ἦλθεν ὁ Κύρος, ἀρχίζει ἡ διήγησις τοῦ Ξενοφῶντος, ἦλθεν ὁ Κύρος καὶ ὡς εἶδε τὴν γυναῖκα καθημένην κατὰ γῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀνδρός της πλησίον της, ἔκλαυσε λυπούμενος καὶ εἶπε, ὦ ἀτυχία! φεύγεις καλὴ καὶ πιστὴ ψυχὴ καὶ μᾶς ἀφίνεις διαπαντός, καὶ ἠθέλησε νὰ πιάσῃ τὸ χερί τοῦ φονευμένου, ἀλλ' αὐτὸ τὸ χερί σηκόνωντάς το ἔμεινεν εἰς τὸ χερί του, χωρισμένον ἀπὸ τὸ σῶμα, ἐπειδὴ τὸ σπαθί τῶν Αἰγυπτίων τὸ εἶχε κόψει εἰς τὴν μάχην. Ὁ Κύρος ὡς εἶδε τοῦτο ἐλυπήθη περισσότερον, καὶ ἡ γυναῖκα πέρνωντας τὸ χερί τοῦ ἀνδρός της ἀπὸ τὸ χερί τοῦ Κύρου τὸ ἐφίλησε καὶ ἐπροσπάθησε νὰ τὸ σμίξῃ καὶ ταιριάσῃ πάλε μὲ τὸ σῶμα τοῦ ἀποθαμένου, καὶ λέγει πρὸς τὸν Κύρον· ὦ Βασιλέα, ὅλο τὸ σῶμα εἶνε τέτοιας λογῆς κομματιασμένον, ἀλλὰ ποία ἡ ἀνάγκη νὰ τὸ ἰδῆς; καὶ εἶπε ἀκόμη· ἐξ αἰτίας σου ὑπέφερε θάνατον καὶ ἐξ αἰτίας μου, ὦ Κύρε· ἀνόητη ἐγὼ· τοῦ ἐπαρήγγειλα νὰ φερθῇ μὲ ἀνδρίαν διὰ νὰ σὲ εὐχαριστήσῃ καὶ νὰ ἀπολαύσῃ τὴν ὑπόληψίν σου καὶ ἀγάπην· καὶ αὐτὸς δὲν ἐσυλλογίσθη τί θὰ ὑπόφερνε, ἀλλὰ τί θὰ ἔκαμνε διὰ νὰ σοῦ γείνῃ εὐάρεστος, ὅθεν μὰ τὴν ἀλήθειαν καὶ χωρὶς ψευδῆ ἀποθνήσκει, ἀλλὰ ἐγὼ ὁ σύμβουλος τοῦ ζῶ καὶ εἶμαι. Ὁ Κύρος ἔκλαυσε σιωπηλῶς εἰς αὐτὰ τὰ λόγια τῆς γυναίκος· ὦ γυναῖκα, αὐτὸς ἔλαβε ἔνδοξο τέλος, ἀπέθανε νικητής· ἐσὺ ὅμως στόλισέ τον μὲ αὐτὰ τὰ δῶρα ποῦ σοῦ προσφέρω· (τότε ὁ Γαβρίας καὶ Γαδάτας ἔφεραν πολύτιμα στολίδια)· μάθε ἀκόμη, τῆς λέγει ὁ Κύρος, ὅτι καὶ μὲ ἄλλαις τιμαῖς θὰ δοξασθῇ· θὰ ὑψώσω μαυσωλεῖον, ἄξιον τῆς ἀρετῆς του καὶ τῆς φήμης του· ἐσὺ μὴ νομίζεις ὅτι μὲ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός σου μένεις ἔρημη· θὰ σὲ τιμῶ διὰ τὴν φρόνησίν σου καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς σου, θὰ ἐκλέξω ἄνδρα πιστόν μου νὰ σὲ ὀδηγήσῃ ὑποῦ ἀγαπᾶς, μόνον φανέρωσες ποῦ ὀρέγεται νὰ ὑπάγῃς. — Ἐξω θάρρος, Κύρε, δὲν θὰ σοῦ κρύψω ποῦ βούλομαι νὰ ὑπάγω. Ὁ Κύρος ἀνεχώρησε λυπούμενος τὴν γυναῖκα ὅπου ἐστερεῖτο τοιοῦτον ἄνδρα, καὶ τὸν ἄνδρα, ὁ ὁποῖος δὲν ἔμελλε πλέον νὰ τὴν ξαναἰδῇ. Ἡ Πάνθια εἶπεν εἰς τὴν συνοδίαν της νὰ ἀπομακρυνθῇ ὀλίγον, νὰ

κλαύσῃ μονάχῃ τὸν ἄνδρα της· μόνον ἐπαρήγγειλε τὴν τροφὸν της νὰ μὴν ἀναχωρήσῃ, καὶ τῆς λέγει· ὅταν ἐννοήσῃς ὅτι ἀποθνήσκω νὰ μὲ τυλίξῃς εἰς ἓνα σενδόνι μὲ τὸν ἄνδρα μου. Ἡ τροφὸς ἐκατάλαβε τὸν σκοπόν της, τὴν παρεκάλεσε νὰ μὴ κάμῃ ἄδικον τοῦ ἑαυτοῦ της, εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς νεότητός της· ἀφοῦ ὅμως εἶδε ὅτι δὲν ἐκέρδιζε τίποτε εἰς τὴν γνώμην της, ἐκάθησε καὶ ἐθρηνηλογοῦσε. Ἡ Πάνθια ἐβγαλεν ἀπὸ τὸν κόρπον της μαχαίρι καὶ ἐπληγώθη, ἔτρεχε τὸ αἷμα, καὶ ἀκουμπώντας τὴν κεφαλὴν της εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνδρός της ἐξεψύχησε. Ἡ τροφὸς ἔβαλε κλαῖμα περισσότερον καὶ ἐτύλιξε τὸ ἀγαπημένον ἀνδρόγυνον εἰς ἓνα σενδόνι κατὰ τὴν διαταγὴν τῆς Πανθίας. Ὁ Κύρος ὡς ἤκουσε τὸ λυπηρὸν ἀκουσμα ἔτρεξε ἔντρομος, ὡς τάχα νὰ δυνηθῇ νὰ σώσῃ τὴν νέαν· ἀφοῦ καλοεἶδε τὸ θέαμα τῆς λύπης, ἀνεχώρησε καὶ ἔλαβε φροντίδα καὶ ἐτίμησε τέτοιον ἄνδρα καὶ τέτοιαν γυναῖκα, καὶ τοὺς ὕψωσε περίφημον καὶ μεγαλοπρεπῆ τάφον.

Ἄλλο παράδειγμα τώρα ἀκούσετε τῆς εὐαισθησίας τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων. Ἐσώζετο παράδοσις εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, ὅτι ὁ Ἄδμητος τῆς Θεσσαλίας ἐκινδύνευεν εἰς ὦραν θανάτου· ἦλθε χρησμός ἀπὸ τοὺς Δελφοὺς, ὅτι ἂν ἄλλος θέλῃ νὰ ἀποθάνῃ ἀντὶ τοῦ ἀνδρός ἐκείνου, οἱ θεοὶ τὸ ἐδέχοντο. Πατέρας καὶ μητέρα εἰς τὸ ἀκουσμα τοῦ χρησμοῦ ἔμειναν ἄφωνοι. Ἡ Ἀλκήστη εἶπε δέχεται θάνατον ἀντὶ τοῦ ἀνδρός της. Ὁ Χάρος καὶ ἡ Μοῖρα ἐδέχθησαν τὴν ἀνταλλαγὴν. Ἡ ψυχὴ, ἡ φωνὴ τοῦ τραγικοῦ Εὐριπίδου μᾶς προσφέρει ὥρατο παράδειγμα εὐαισθησίας ἑλληνικῆς μὲ τὴν ὁμιλίαν τῆς Ἀλκήστης· ἀκούσατε.

Ἄμα ἡ Ἀλκήστη αἰσθάνθη τὸ τέλος της, ἔλousε τὸ σῶμά της εἰς τὸ καθαρὸ νερὸν τοῦ ποταμοῦ, ἐστολίσθη μὲ τὰ πλέον ὥραϊά της φορέματα· ἔπειτα ἐνώπιον τοῦ ἀγάλματος τῆς θεᾶς Ἑστίας ἐδεήθη· Θεᾶ, πρὶν καταίβω εἰς τὰ βασίλεια τοῦ ἄδου, γονατίζω ἐμπρός σου· γείνου ἐσὺ μητέρα τῶν τέκνων μου· δόςε ἐσὺ εἰς τὸ ἀρσενικόν μου τέκνον συμβίαν ἀξίαν τῆς ἀγάπης του, καὶ εἰς τὴν θυγατέρα μου ἄνδρα ἄξιον αὐτῆς· Θεᾶ, κάμε νὰ μὴν ἀποθάνουν τὰ τέκνα μου πρὶν τῆς ὥρας εἰς τὸ κάλλος τῆς νεότητος, καθὼς ἐγὼ ἀποθνήσκω, ἀλλὰ νὰ ζήσουν καὶ νὰ φθάσουν εἰς εὐτυχῆ σμένα γηράματα. — Τὰ τέκνα της ἐν τοσοῦτῃ ἐπιάνοντο ἀπὸ τὰ φορέματά της, τὴν φιλοῦσαν, τὰ ἐφίλει, ὅλο τὸ παλάτι ἠχολογοῦσε ἀπὸ κλαῖ-

ματα· δὲν ἐστάθη ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον νὰ μὴν ἔπιασε ἀπὸ τὸ χέρι πρὸς ἀποχαιρετισμόν. Ὁ Ἄδμητος κρατῶντάς την εἰς τὴν ἀγκαλιάν του, ἐδέργετο ἀπὸ τὴν ἀπελπισίαν τῆς λύπης· τέλος ἡ Ἀλκίηστis εἰς τὸ ψυχομαχητό της ἀπάνω, τοῦ λέγει τὰ ἀκόλουθα λόγια· Ἄδμητε βλέπεις πῶς εἶμαι, ἀλλὰ πρὶν κλείσῃ ὁ θάνατος, τοὺς ὀφθαλμούς μου, νὰ σοῦ εἰπῶ τὴν ἐπιθυμίαν μου. Ἡ θυσία τῆς ζωῆς μου σώζει εἰς ἐσὲ τὴ φῶς τῆς ἡμέρας, ἀποθνήσκω διὰ ἐσέ· ἐδύνομαι, ὡς ἡζεύρεις, νὰ μὴν ἀποθάνω, ἐδύνομαι εἰς τὴν ἡλικίαν μου νὰ πάρω δεύτερον ἄνδρα· δὲν ἔστερξα νὰ ζήσω, χωρισμένη ἀπὸ σέ· δὲν ἐψήφισα τὴν νεότητά, καὶ ἐπροτίμησα θάνατον· οἱ γονεῖς σου πληὰ εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς των δὲν ἔκαμαν ὅ,τι ἔκαμα ἐγὼ, νὰ ἀποθάνουν, νὰ σώσουν τὸν μονάκριβον υἱόν τους· ἂν αὐτοὶ ἐδέχοντο θάνατον, ἐγὼ θὰ ἐξοῦσα· ἐσὺ δὲν θὰ ἐρηνολογοῦσες τὴν ἑλλειψιν τῆς μητρὸς τῶν τέκνων σου. Τώρα μονάχος θὰ ἀναστήσης ὀρφανὰ· ἀλλ' οἱ θεοὶ ἠθέλησαν νὰ ἔλθουν τὰ πράγματα ὡς ἤλθαν· ὑπομονή! τώρα σὲ παρακαλῶ μίαν χάριν, ἀντὶ τῆς ζωῆς· ποῦ σοῦ δίδω. Ποία χάρις ἰσοδυναμεῖ τὴν στέρξιν τῆς ζωῆς; ἀλλὰ ἄκουσε. Δίκαιο πρᾶγμα σοῦ ζητῶ· ἂν ἀγαπᾷς τὰ παιδιὰ μας καθὼς ἐγὼ τὰ ἀγαπῶ, μὴν πάρης ἄλλην γυναῖκα, ἡ ὁποία ἴσως ὡς μητρυιὰ, δύναται νὰ τὰ τυραννῇ, μὴ, παρακαλῶ! τὰ τέκνα μας θὰ ἔχουν εἰς σὲ καταφύγιον· ἅς μὴ τοὺς γίνεταί ἐμπόδιον· ἡ μητρυιὰ δὲν ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν μητέρα· ἐσὲ, κόρη μου, εἰς ὥραν γάμου ποία θὰ σὲ ἐπιμεληθῇ; ποία θὰ σὲ παρασταθῇ εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ τοκετοῦ, ὅταν ἡ παρουσία τῆς μητρὸς εἶναι τὸ γλυκύτερον τῶν παρηγορημάτων; ἀποθνήσκω, Ἄδμητε, σὺς ἀποχαιρετῶ· ἔχε, Ἄδμητε, τὸ καύχημα ὅτι ἔλαβες τὴν καλλίτερη τῶν γυναικῶν, καὶ σεῖς, παιδιὰ μου, τὴν καλλίτερην τῶν μητέρων!

Μοῦ φαίνεται, Κύριοι, ὅτι τύπους εὐαίσθησις Ἑλληνικῆς ζωηροτέρους ἀπὸ τοὺς ἀναφερομένους δὲν ἐδύνομαι νὰ σᾶς προσφέρω· ἀλλὰ θὰ σᾶς εἰπῶ τώρα καὶ ἄλλο παράδειγμα, ἴσως καὶ ἀνώτερο, ὑψηλότερο ἀπὸ τὰ εἰρημένα, ἀνώτερο χάριν τοῦ ὑποκειμένου τὸ ὁποῖον ὁμιλεῖ, καὶ χάριν τοῦ εἶδους τῆς ὁμιλίας. Αὐτὸ τὸ παράδειγμα μᾶς τὸ δίδει πάλαι ὁ μαθητὴς τοῦ Σωκράτους, μὲ τὰ λόγια τὰ ὁποῖα θέτει εἰς τὰ χεῖλη τοῦ Κύρου. Ὁ Κύρος, γνώστης τοῦ τέλους τῆς ζωῆς του, ἀποχαιρετᾷ τοὺς υἱούς του, τοὺς φίλους του. Χαίρομαι ὅτι ἀποθνήσκω, ἀφίνωντας τὴν πατρίδα μου, ἔχει πλέον ταπεινὴν εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀλλὰ προτι-

μημένην, δοξασμένην εἰς τὴν οἰκουμένην· παραγγέλλει πολλὰ ἀγαθὰ ποραδείγματα εἰς τὰ τέκνα τοῦ· τέλος, ἰδοὺ τώρα τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς τοῦ Ἀθηναίου Ξενοφῶντος, τέλος λέγει ὁ Κύρος, ἅμα ἀποθάνω, ἀποδώσατε εὐθὺς τὸ σῶμά μου εἰς τὴν γῆν, τί γλυκύτερον νὰ σμιχθῇ ἡ σκόνη μου μὲ τὴν γῆν, ἡ ὁποία γεννᾷ τὰ πάντα, καὶ τρέφει τὴν ἀνθρωπότητα; Ἐγὼ πάντοτε ἐστάθηκα φιλόανθρωπος, καὶ τώρα εὐχαρίστως θὰ συγκοινωνήσω μὲ τὴν γῆν, τὴν εὐεργέτριαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. — Κύριοι καὶ Κυρίαις, ὁποῖον κάλλος ψυχῆς, ὁποία εὐαίσθησις καρδίας, ὁποία φωτογραφία ψυχῆς Ἑλληνικῆς! Μὴν εἰπῇτε ὅτι ὁ Κύρος ὁμιλεῖ, ὁμιλοῦν τὰ φιλοκάρδια, λαλεῖ τὸ γλυκὺ στόμα τοῦ Ξενοφῶντος· Ἀττικὴν μέλισσαν δὲν τὸν εἶχαν ὀνομάσει οἱ συμπατριῶταί του;

Προβλέπω, Κύριοι καὶ Κυρίαις, μίαν ἀντιλογίαν ἐδῶ ἀπὸ τοὺς ἐντίμους ἀκροατάς μου· τάχα διότι ἦτον τοιαύτη ἡ καρδιά τοῦ Ὀμήρου, τοῦ Εὐριπίδου, τοῦ Ξενοφῶντος, τέτοιος ἦτον ὁλος ὁ Ἑλληνικὸς λαός; ἀπίστευτον! Ἀπαντῶ μὲ εὐχαρίστησιν εἰς τὴν ἀντιλογίαν· σκεφθῆτε ἓνα φυτὸ τῆς γῆς, μίαν κιτριὰν, μίαν λεμονιὰν, ἀνθίζου, χύνουν καρπὸν εἰς κάθε μέρος τῆς γῆς; ὅχι! χρειάζεται εὐτυχισμένη σύμπτωσις, συζυγία τῶν ἀρμοδίου, ἀέρος, ἡλίου, βροχῆς· ὁμοίως ἡ ἐμφάνισις ἀνθρώπων ἐξόχων δὲν γίνεται, παρὰ ὅπου τὰ στοιχεῖα τοῦ τόπου τὸν συνδράμουν, ποῖος πολὺ, ποῖος ὀλίγο, ὅλοι ὁμοιάζουν· ἀλλὰ ἓνας ἐξέχει καὶ ὀνομάζεται Ὀμηρος, Σοφοκλῆς, Ξενοφῶν, Δημοσθένης· χάριν λόγου, ἐπειδὴ ἀνέφερα τὸν Δημοσθένην, ἡ ἀρμονικὴ γλῶσσα τῶν Ἑλλήνων ἦτον εἰς τὰ χεῖλη ὅλων, καθεὶς τῶν Ἀθηναίων ἔλεγε εὐχομαι τοῖς θεοῖς, εὖνοιαν, διατελῶ, πόλιν· ἀλλ' ἔρχεται ὁ Δημοσθένης καὶ πλάττει τὴν θαυμαστὴν περίοδον. « Πρῶτον μὲν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῖς θεοῖς εὐχομαι πᾶσι καὶ πάσαις, ὅσην εὖνοιαν ἔχων ἐγὼ διατελῶ τῇ τε πόλει καὶ πᾶσιν ὑμῖν, τοσάύτην ὑπάρξαι μοι παρ' ὑμῶν εἰς τουτονὶ τὸν ἀγῶνα. »

Εἰς τὴν ψυχὴν, Κύριοι καὶ Κυρίαις, τοῦ Εὐριπίδου, τοῦ Ξενοφῶντος συγκεντρώνεται τὸ κάλλος τῆς Ἑλληνικῆς καρδίας σκορπισμένο εἰς πολλούς. Ἡ χάρις αὐτὴ τῆς εὐαίσθησις τῶν προγόνων μοῦ δίδει ἀφορμὴν νὰ εὐλογῇσωμεν τὰ κόκκαλα τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐπαναστάσεως, οἱ ὁποῖοι μὲ τοὺς κινδύνους τῆς ζωῆς των καὶ τῆς περιουσίας των προοιμίασαν τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους· ἐπειδὴ χωρὶς τὴν ἐλευθερίαν

καὶ ἡ καρδία μένει μακραμμένη, δὲν ἔχει φτερά γενναίων αἰσθημάτων καὶ ἀρετῆς· τὸ φτερό θέλει ἀέρα, ἀγαπᾷ ἡ ψυχὴ νὰ κυματίζῃ τὰ πτερὰ τῆς εἰς τὰ οὐράνια, ἡ δουλεία εἶναι στέρησις πνοῆς, ἀέρος, πτερό τζακισμένο. Δὲν θέλω, Κύριοι καὶ Κυρίαις, νὰ τελειώσω τὸν λόγον μου, χωρὶς νὰ σᾶς προσφέρω παράδειγμα εὐαισθησίας συγγραφῆς ξένου ἔθνους, τοῦ Βιργιλίου. Μὰ τὴν ἀλήθειαν ἐξαισίου κάλλους παράδειγμα θὰ ἀκούσετε, ἀλλὰ εἰς τὴν τόσῃ ἀκμῇ τῆς εὐμορφίας του αἰσθάνεσαι ἓνα τι, θὰ ἐξηγηθῶ μὲ εἰκόνα λόγου, τὸ ποίημα τὸ ἑλληνικὸ, ἡ εὐγλωττία τῆς καρδίας τοῦ Εὐριπίδου, τοῦ Ξενοφῶντος, εἶναι γλυκὸ νερὸ καθαρὸ, τοῦ λατίνου συγγραφῆς εἶναι μὲν νερὸ καθαρὸ, πλὴν μοῦ φαίνεται, ὡς τάχα νὰ ἀκούωμεν μίαν μικρὴν, μικρὴ γλυφάδα, μίαν ἀδυναμίαν γλυκύτητος φυσικῆς. Σᾶς μεταφράζω ἀπὸ τὸ λατινικόν, ἀπὸ τὸ τέταρτον βιβλίον τῶν Γεωργικῶν τοῦ Βιργιλίου. Ἰσως καὶ τὸ Βιργιλιανὸν διήγημα εἶναι ἄμεμπτον, ὀλοφάνερα ὅμως ποτίζεται ἀπὸ νάματα Ἑλληνικά· προσέξετε.

Πάθος θανατικοῦ ἐβασάνιζε τὰ μελίσσια τοῦ Ἀριστέου· ὁ πλούσιος μελισσοργὸς ἦτον εἰς ἀπελπισίαν, ἔκαμε τρόπον καὶ ἐρώτισε τὸν μάντιν Πρωτέα, ποῖοι θεοὶ τὸν ὥργισθησαν καὶ τόσο τὸν ζημιώνουν. Δὲν εἶναι θεὸς ὥργισμένος μαζί σου, ἀπεκρίθη ὁ μάντις, ἡ ἀδικία σου πρὸς τὸν Ὀρφέα σοῦ προξενεῖ αὐτὰ τὰ δεινὰ· ὅταν ἡ Εὐρυδίκη, συμβία τοῦ Ὀρφέως ἔφευγε κυνηγημένη ἀπὸ σέ, δὲν εἶδε ἡ νέα ὄφιν φαρμακερὸν κρυμμένον εἰς τὰ χορτάρια, τὸν ἐπάτησε· καὶ τὸ δάγκαμα τοῦ φιδιοῦ τῆς προξένησε θάνατον. Τὴν ἔκλειυσαν ἡ νύμφαις Δρυάδες, τὰ βουνὰ τῆς Ρόδου, οἱ ποταμοὶ καὶ οἱ κάμποι. Ὁ Ὀρφεὺς κτυπῶντας λυπητερὰ τὴν λύραν, νύχτα καὶ ἡμέρα εἰς τὰ χεῖλη του εἶχε τὴν ἀγαπῆτὴν του σύζυγον, καὶ εἰς τὰ βασίλεια τοῦ ἄδου ἐκατέβη. Ἀπὸ τὴν γλυκύτητα τῆς φωνῆς του μαγευμένοι ἤρχοντο οἱ ἴσκιος τῶν ἀποθαμμένων, τόσοι, ὅσαις χιλιάδες πουλιῶν μαζόνονται εἰς τὰ δένδρα, ὅταν βροχὴ καὶ χαλάζι τὰ κατεβάξῃ ἀπὸ ταῖς κορυφαῖς τῶν βουνῶν εἰς τὰ χαμηλὰ μέρη· ἤδωλες μητέρας, κοράσια, μεγαλόψυχους ἥρωας, παιδιὰ τρυφερά· ἡλικίας· ἔφριξαν εἰς τὴν ἁρμονίαν τῆς φωνῆς τοῦ Ὀρφέως, καὶ τὰ φίδια εἰς τὴν κεφαλὴν τῶν Εὐμενίδων, καὶ τὰ τρία στόματα τοῦ Κερβέρου· τέλος ἡ Εὐρυδίκη, κατὰ συγκατάνευσιν τῶν θεῶν τοῦ ἄδου, ἐδόθη εἰς τὸν Ὀρφέα νὰ ἰδῇ πάλαι τὸ φῶς τῆς

ἡμέρας· ἀλλ' ὁ ἀτυχὴς ἐραστὴς ἐβίασε τὸν νόμον· ὀλίγο ἔλειπε ἀκόμη νὰ ἰδοῦν, τὸ φῶς τοῦ κόσμου, ἐστράφη ὁ Ὀρφεὺς νὰ ἰδῇ ἂν τὸν ἀκολουθῇ ἡ νέα· ἐλύθησαν τότε εὐθὺς ἡ συμφωνίαις μὲ τοὺς θεοὺς τῶν νεκρῶν· φωνάζει ἡ Εὐρυδίκη, ἄτυχε, τί ἔκαμες; πάλιν σὲ χάνω καὶ μὲ χάνεις, χαῖρε· φεύγω· θάνατος κοιμίζει τοὺς ὀφθαλμοὺς μου· ὄχι πλέον ἐδική σου, ἀπλόνω πρὸς σέ εἰς χαιρετισμὸν τὰς ἀγκάλας μου.

Ἐπὶ ματαίῳ ὁ Ὀρφεὺς ἠθέλησε πάλιν νὰ ἡμερώσῃ τὸν βασιλέα τοῦ ἄδου· ὁ Χάρος ἐπῆρε εἰς τὴν λέμβον τοῦ τὴν Εὐρυδίκην, βυθισμένην εἰς τὴν κρυάδα τοῦ θανάτου. Τί νὰ κάμῃ ὁ ἐλεεινὸς σύζυγος; διὰ ἑπτὰ μῆνας ἔκλειε ἐκεῖ εἰς τὸν Στρυμόνα ποταμὸν· ἐκατέβαιναν τὰ θηρία τοῦ δάσους νὰ τὸν ἀκούσουν, ἐσείοντο τὰ δένδρα εἰς τὴν φωνὴν του· ὥμοιαζε ἀηδόνι, τὸ ὁποῖον μυρολογεῖ τὴν νύκτα τὰ τέκνα του, ἀρπαγμένα ἀπὸ ἄσπλαγχνον χωρικόν. Ἀγάπην, ὑπανδρείαν ἄλλην δὲν ἠθέλησε πλέον νὰ ἀκούσῃ ὁ Ὀρφεὺς, ὥστε θυμωμέναις ἡ νέαις ἐκείνου τοῦ μέρους, ἐφόνευσαν τὸν εὐμορφον τραγουδιστὴν, καὶ ἡ κεφαλὴ του χωρισμένη ἀπὸ τὸ ἀλάσαστρον τοῦ λαιμοῦ του, καὶ κυματιζομένη ἀπὸ τὸν Εὐρον ποταμὸν, πάλαι ἀηδονολαλοῦσε τὸ ὄνομα τῆς Εὐρυδίκης· Εὐρυδίκην ἀντιλαλοῦσαν ἡ παραποταμαῖς καὶ τὰ δάση.

Ἄς ἐπαναλάβωμεν, Κύριοι καὶ Κυρίαις, τὸν ἔπαινον τῶν Ἑλλήνων τοῦ ἀγῶνος, ἔπαινον, τὸν ὁποῖον μᾶς εἶχε διακίψει ὁ Βιργίλιος. Ἄς τοὺς μακαρίσωμεν λοιπὸν, ὅτι συμμορφώθηκαν ἐντελῶς μὲ τὸν ὕμνον τοῦ σοφοῦ Ἀριστοτέλους εἰς τὴν ἀρετὴν.

Ἀρετὰ πολὺμορφη γένει βροτείῳ

Σᾶς περί παρθένε μορφῆς καὶ θανένι ζηλωτὸς

Ἐν Ἑλλάδι πότμος

Διὰ τὸ κάλλος σου, ὦ Παρθένε ἀρετῇ, ἐπιθυμητὸς καὶ ὁ θάνατος εἰς τὴν Ἑλλάδα· ὅποιος ἐραστὴς σου, ὦ ἀρετῇ, προτιμᾷ κακοπάθειαις, κινδύνους, παρὰ τὴν λάμψιν τοῦ χρυσοῦ καὶ τὴν γλυκύτητα τοῦ ὕπνου.

Καὶ οἱ Ἕλληνες τοὺς ὁποίους ἀναφέρομεν ἀπέδειξαν μὲ τὴν πράξιν τὴν λατρείαν τοὺς πρὸς τὴν ἀρετὴν εἰς τὰ δακρύχαρα, φιλελεύθερα, ἡρωϊκὰ ἔργα τῆς τρίτης δεκαετίας τοῦ παρόντος αἰῶνος, καὶ ἃς ἔχωμεν πίστιν ὅτι δαφνοστόλιστοι πάλαι καιροὶ θὰ τιμήσουν τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν. Θὰ ἡμουν, Κύριοι καὶ Κυρίαις, ἐνοχος ἀδικίας, ἀχαριστίας πρὸς τὴν νέαν Ἑλλάδα, ἂν δὲν σᾶς

ἔφευγον καὶ παραδείγματα τῆς εὐαισθησίας τῆς καρδίας τῶν νέων Ἑλλήνων, καὶ παρακαλῶ ἀκροασθῆτε. Εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Κ. Ἰωάννου Παπαρηγοπούλου ἦκουσα ἀπὸ Ὀθωμανὸν ἀξιωματικὸν διήγημα, φωτεινὴν μαρτυρίαν εὐαισθησίας ψυχῆς Ἑλλήνος σημαιοφόρου τῆς ἐποχῆς τοῦ ἀγῶνος. Εἰς μίαν μάχην, ἐδιηγείτο ὁ Ὀθωμανός, εἰς μίαν μάχην οἱ ἐδικοί μου ἐκυνήγησαν τοὺς ἐδικούς σας, ὁ σημαιοφόρος σας πληγώμενος ἐγονάτισε, κρατοῦσε ὅμως δυνατὰ τὴν σημαίαν· δευτέρῳ βόλῃ τὸν πῆρε, τὸ αἶμα ἐξεχείλισε εἰς τὰ περίσσεια μακρὰ μαλλιά του, χυμένα εἰς ταῖς πλάταις του· μὲ τὴν αἱματωμένην κεφαλὴν του ἀκουμβημένη εἰς τὸ κοντάρι τῆς σημαίας ἐφώναζε εἰς τοὺς συντρόφους του, τὸν σταυρόν! τὸν σταυρόν! μὴν ἀφήσετε νὰ πέσῃ εἰς τὰ χέρια τοῦ ἐχθροῦ! τὴν σημαίαν, μὴν φεύγετε, ἐλάτε νὰ πάρετε· ἐντραπήτε τὴν πατρίδα μας, τὰ δάκρυα τῶν Ἑλλήνων, τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν μητέρων μας· ἐλάτε, πάρετε τὸν σταυρόν ἀπὸ τὰ ἀδύνατα χέρια μου, τρέξετε. — Καὶ οἱ συντρόφοι του κεντημένοι ἀπὸ ταῖς ἄγριαις φωναῖς του ἐστράφησαν καὶ ἐπῆραν τὴν σημαίαν ἀπὸ τὸ χέρι του. Τότε αὐτὸς στρεφόμενος πρὸς τοὺς ἐδικούς μου, ἐλάτε, εἶπε, φονεύσατέ με τώρα. Δὲν ἔλειψαν οἱ ἐδικοί μου εἰς τὸ κάλεσμα, ἐχύθηκα καὶ ἐγὼ νὰ τὸν γλυτώσω, δὲν πρόφθασα· οἱ ἐδικοί μου τὸν εἶχαν ἀποτελειώσει· εἶπα καὶ τὸν ἔθαψαν, καὶ τὸ κάλλος τοῦ προσώπου τοῦ νέου ἀνταπακρίνετο μὲ τὴν γενναιότητα τῆς καρδίας του.

Κύριοι καὶ Κυρίαις, μὴν λησμονήσωμεν ποτὲ, ὅτι ἡ σημαία ἐκεῖνη κυματίζει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς παντὸς Ἑλλήνος καὶ Ἑλληνίδος καὶ διψᾷ νὰ ἀνανεώσῃ τὰ ἀνδραγαθήματα τῆς σημαίας τοῦ Λαβάρου, ὅσα μᾶς ἱστόρησε τὴν περασμένην Κυριακὴν ὁ Αἰγαιοπελαγίτης συνάδελφός μας, βεβαιώνοντας ὁ εὐγλωττος φίλος μας μὲ τὴν ὁμιλίαν του, βεβαιώνοντας τὸ γνωμικὸν τοῦ Κάμμενς, « ἡ Ἑλλάς μήτηρ εὐγλώττων καρδιῶν. »

Η ΑΡΓΥΡΑ ΦΙΑΛΙΣ. (1)

Κύλισμα ὑπόκωφον καὶ μεμαχρυσμένον ἠκούετο, ὅπερ ὄλονεν ἐπλησίαζεν. Ὑστερον ἠκούσθη κρότος κωδωνίσκων καὶ κροτήματα μᾶστιγος· ἔπειτα ἄμαξά τις ἔσεισε τὰς σιωπηλὰς ὁδοὺς τοῦ

Neuilly· ἐπὶ τέλους ἡ κιγκλὶς τοῦ μεγάρου ἤνοιξε μετὰ πατάγου καὶ ἄμαξα ταχυδρομικὴ εἰσῆλθεν εἰς τὴν αὐλήν.

— Φίλε μου, εἶπεν ἡ Λαΐδου Βεῦμούθ, ὅτε πρὸ ὀλίγου εἰσῆλθον ἐνταῦθα, εἶχον εὐάρεστον εἰδήσιν νὰ σοὶ ἀναγγείλω... δηλαδὴ τὴν ἀφίξιν προσώπου τινὸς λίαν προσφιλοῦς μοι καὶ τὸ ὅποιον ἐντὸς ὀλίγου θὰ σᾶς παρουσιάσω.

— Διάβολε, εἶπεν ὁ ἄγγλος μετ' ἀγανακτικῆς, ἡ στιγμή εἶναι κακῶς ἐκλελεγμένη διὰ...

— Ἐξ ἐναντίας ἡ γυνὴ αὕτη δὲν ἠδύνατο νὰ ἔλθῃ εἰς ὥραν καταλληλωτέραν. Θὰ συμμερισθῇ τὴν γνώμην μου ὅταν τὴν ἰδῇτε.

— Ἀποσύρομαι ἐγὼ, εἶπεν ὁ Ὀκτάβιος.

— Ὄχι, κύριε κόμη, εἰσθε τὸνναντίον ἀναγκαῖος ἐνταῦθα... καὶ πρέπει νὰ μείνητε.

— Ἀλλὰ... ἀνέκραξαν ὁμοῦ καὶ οἱ δύο ἄνδρες.

— Οὔτε λέξιν περισσώτερον, κύριοι! εἰσθε αἰχμάλωτοί μου ἐν λόγῳ· ἐπειδὴ ὅμως ἡ παρουσία σας θὰ ἐμποδίσῃ ἴσως τὸ πρόσωπον αὐτὸ νὰ μοὶ κάμῃ ἐκμυστηρεύσεις τινὰς λίαν σπουδαίας, θὰ μοὶ κάμνητε τὴν χάριν νὰ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν παρακειμένην αἵθουσαν καὶ νὰ μὴ ἐξέλθῃτε παρ' ὅταν σᾶς φωνάξω.

— Φοβοῦμαι μή τοι μᾶς χλευάζητε, εἶπεν ὁ λόρδος Βεῦμούθ, καὶ ἐγὼ...

— Σοῦτ'! τὴν ἀκούω! γρήγορα, γρήγορα εἰσέλθετε... διὰ νὰ σᾶς διασκεδάσω σᾶς συγχωρῶ νὰ ἀκούσητε τὴν συνομιλίαν μας... Ἐὰν αἱ εἰκασίαι μοι εἶναι ὀρθαί, θὰ τὴν εὔρητε ἀμφοτέροι διδακτικὴν.

Μετὰ τὰς λέξεις ταύτης ἡ Λαΐδου Βεῦμούθ ὤθησε γελῶσα τοὺς δύο κυρίους λίαν ἐκπεπληγμένους εἰς τὴν πλησίον αἵθουσαν.

Μόλις δὲ τὸ παραπέτασμα κατέπεσεν ὀπισθέν των καὶ ἡ θύρα ἤνοιξε μετὰ κρότου.

IV.

Ἐπιλογος.

— Ἐμμα! ἀνέκραξε γλυκεῖά τις φωνὴ γυναικός.

— Ἐβρίκετα! εἶπεν ἡ Λαΐδου Βεῦμούθ.

Καὶ βροχὴ ἀσπασμῶν διακοπτομένων ὑπὸ χαρμωδῶν φωνῶν ἀντήχουν εἰς τὰ ὦτα τοῦ ἄγγλου καὶ τοῦ κόμητος κεκρυμμένων εἰς ἡμισκοτεινόν τι μέρος. Εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἐβρίκετας ὁ λόρδος Βεῦμούθ ἐξέβαλε μέγα ἐπιφώνημα θαυμασμοῦ, καὶ ἐξαπλωθεὶς ἐπὶ προκειμένου σκίμματος ἐξεβράχη εἰς ἄπλετον γέλωτα.